

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

БОДНАР Ольга Богданівна

УДК 821.161.2+821.111–31.091

**ПРОЗА ВІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА І ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА:
ТИПОЛОГІЧНІ ПАРАЛЕЛІ, ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ**

10.01.05 – порівняльне літературознавство

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор

ГРОМ'ЯК Роман Теодорович,

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри теорії літератури та
порівняльного літературознавства.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор

ЗИМОМРЯ Микола Іванович,

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка, завідувач
кафедри теорії та практики перекладу;

кандидат філологічних наук, доцент

ТЬОПЕНКО Юлія Андріївна,

Київський економічний інститут менеджменту,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться 25 лютого 2011 року о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.15 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розісланий 17 січня 2011 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Наумовська О. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Зацікавлення творчою спадщиною Вільяма (Катберта) Фолкнера щороку зростає, насамперед на його батьківщині. Це засвідчують величезна бібліографія та жанрове розмаїття праць про нього як особистість і як митця, про сприймання його творів новими поколіннями читачів. За останні два десятиріччя лише англійською мовою написано 37 монографій, не кажучи про журнальні статті, інші публікації.

Амплітуда літературно-критичних оцінок постаті В. Фолкнера на батьківщині різнопланова: відомий дослідник Малкольм Каулі (Malcolm Cowley) вважав його насамперед новелістом, інший американський критик Ірвін Хау (Irving Howe), зазначав, що «Фолкнер виявив себе майстром розповідної прози на межі між оповіданням і романом», Ральф Елісон (Ralf Ellison) високо оцінила увагу Вільяма Фолкнера до таких суспільних явищ, як демократія і расовість, Річард Моріленд (Richard Moreland) аналізував творчість В. Фолкнера у контексті розвитку модернізму, Андре Блайкастен (Andre Bleikasten) уписав його в європейську перспективу, Рамон Салдивар (Ramon Saldivar) досліджував колоніальну та постколоніальну теми творчості письменника, Шеріл Лестер (Cheryl Lester) прагнула осягнути інновації у техніці письма, труднощі читання і розуміння, що компенсуються здатністю зворушити душу читача, Джудіт Браян Віттенберг (Judith Bryant Wittenberg) осмислювала расову тему в романі «Світло в серпні» («Light in August») крізь словесні символи та інші проєкції, Волтер Аллен (Walter Allen) стверджував, що для Вільяма Фолкнера Південь – «зосередження проблеми всього людства».

Твори американського письменника (не тільки прозу, а й публічні виступи, есе, листи, щоденники) давно перекладено слов'янськими мовами. Українською – далеко не повною мірою: в основному це переклади Р. Доценка, Є. Фурманської, М. Хоменко, М. Пінчевського, В. Корнієнка, М. Мостового, Л. Маєвської. Тож для читачів, які не володіють англійською, і досі лишається найбільш доступним знайомство з російськомовними версіями та інтерпретаціями. Втім, це не позбавляє українських філологів змоги власної інтерпретації, ведення самостійного діалогу з оригіналами та їх типологічного зіставлення з текстами інших авторів.

У Росії творчість Фолкнера досліджували М. Анастасьєв, О. Ващенко, Я. Засурський, М. Коренєва, П. Палієвський, Ч. Топурідзе, Д. Урнов, С. Чаковський; в Україні – Н. Бойченко, Т. Денисова, Д. Затонський, О. Кеба, П. Рихло, О. Чернов. Бібліографію українських перекладів уклав Р. Доценко.

Схожа за глибиною і загадковістю творча постать, яка, подібно до В. Фолкнера, вросла корінням у рідну землю, історію, слово – Валерій Шевчук. Він не лише письменник-оповідач, перекладач, а й дослідник культури своєї нації, її джерел і родоводу. Свого часу його вважали прозаїком, який постійно виходив за межі «єдино вірного» творчого методу, бо у численних романах, повістях та оповіданнях розробляв сферу потойбічного, ірраціонального, демонічного. У

застійні 1970-ті й ранні 80-ті роки він часто писав до шухляди, зате потім, кращої пори, друкувався широким потоком.

Свій внесок у розуміння доробку Вал. Шевчука зробили літературознавці різних поколінь: В. Балдинюк, Н. Беляєва, Т. Бледних, А. Горнятко-Шумилович, Н. Городнюк, В. Дончик, Л. Донченко, Н. Євхан, М. Ільницький, Г. Логвин, Л. Новиченко, В. Марко, М. Павлишин, А. Пивоварська, М. Рябчук, Н. Фенько, які торкалися різних аспектів його творчості, переважно фольклорних чи барокових слідів та виявів. Окремі впливи літератури й культури XVI-XVIII століть на творчість письменника розкрито у працях М. Жулинського, Р. Корогодського, Р. Мовчан, З. Шевчук, О. Юрчук. Зокрема, ведучи мову про екзистенційну природу героїв Шевчука, Л. Тарнашинська приходиться до висновку, що вони виразно барокові. Необарокові знаки культури у текстах письменника, на думку Н. Городнюк, презентують постмодерну стратегію культуротворення. Провідними критеріями цих досліджень є визначення екзистенційної поетики та належності творів Шевчука до «прози культури», виявлення поетико-риторичних, філософських та морально-етичних концептів барокової літератури.

Компаративні студії творчості Фолкнера і Шевчука лише починаються. Методологічно важливо наблизитися до естетичних засад письменників, простежуючи колізію між їх духовним досвідом, який окреслює горизонт сподівань не лише сучасників, а й нащадків, і читацько-інтерпретаційною компетентністю.

На такому навіть пунктирно окресленому тлі постає **актуальність** системного компаративного осмислення творчого доробку Фолкнера і Шевчука, вивчення комплексу типологічних подібностей та мистецьких особливостей їх прози. Порівняльне дослідження художніх світів цих письменників, їх ролі в історії рідних та світової літератур XX ст. має відповідати сучасним здобуткам і новітнім методологічним засадам компаративістики, теорії та історії літератури.

Зв'язок із науковими програмами та планами. Тема дисертації відповідає проблематиці, яку розробляють працівники кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка («Проблеми рецептивної поетики, наратології і транслятики в українсько-зарубіжних літературних зв'язках», номер державної реєстрації 0105U000748).

Мета дослідження – окреслити роль і значення прози Фолкнера і Шевчука в художньому осягненні світу, проаналізувати засоби моделювання віртуальної дійсності (художнього світу), виявити типологічні аналогії та мистецьку своєрідність.

Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– порівняти «фолкнерівський» і «шевчуківський» модули світобачення та художнього творення;

- розкрити авторські творчі засади, концепти людини і світу;
- дослідити принципи образотворення, композиційні прийоми, стильові домінанти;
- під кутом зору типологічної подібності та художньої своєрідності здійснити компаративний аналіз романів «Зійди, Мойсею» («Go Down, Moses») Вільяма Фолкнера і «Привид мертвого дому» Валерія Шевчука.

Об'єктом дослідження є художні твори В. Фолкнера і Вал. Шевчука, а також їх статті, виступи, промови, інтерв'ю, епістолярій.

Предмет дослідження – типологічно значущі подібності та художня своєрідність прози В. Фолкнера і Вал. Шевчука.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять базові напрацювання теорії компаративістики. Усі явища вивчаються з огляду на специфіку розвитку американської та української літератур другої половини ХХ ст. Спираємося на теорію А. Бергсона про плинність часу; Франкове вчення про секрети поетичної творчості; основні положення психолінгвістичної теорії літератури О. Потебні; феноменологічні праці Б.-І. Антонича; естетику словесної творчості й теорію діалогічності М. Бахтіна та їх подальший розвиток у працях А. Єсіна, Н. Мамедова, В. Доманського, О. Куніної, Н. Ніколіної, С. Бройтмана, В. Тюпи; положення психолінгвістичної діагностики В. Белянїна; праці сучасних українських компаративістів О. Астаф'єва, Л. Грицик, Р. Гром'яка, М. Зимомрі, М. Ільницького, В. Будного, Д. Наливайка.

Відповідно до мети і завдань дослідження на різних етапах застосовано **методи** й прийоми філологічного, інтертекстуального, рецептивного, наративного та порівняльно-типологічного аналізу тексту.

Наукова новизна. Дисертація є першим комплексним дослідженням, у якому на основі методологічного плюралізму систематизовано здобутки фолкнеріанства та шевчукознавства, здійснено компаративний аналіз художніх світів прозаїків та способів їх побудови, продемонстровано спільне й відмінне в образотворенні, зокрема в символізації та притчевості. Уперше проведено порівняльно-типологічне зіставлення в поетико-стилістичних аспектах романів «Зійди, Мойсею» і «Привид мертвого дому».

Практичне значення дисертації полягає в тому, що її положення й висновки доповнюють відомості про американо-українські літературні взаємини. Матеріали дослідження можна використати у курсах української та зарубіжної літератур ХХ століття, при розробці спецкурсів та спецсеминарів з порівняльного літературознавства, теорії літератури, історії американо-українських літературних зв'язків.

Апробація. Основні положення дисертації викладені у доповідях на міжнародній науковій конференції «Методологія слов'янського літературознавства» (Луцьк, 2008), науковій конференції «Антропологія літератури» (Тернопіль, 2008), VIII Всеукраїнській науково-теоретичній

конференції «Українська література: духовність і ментальність» (Кривий Ріг, 2008), міжнародній науковій конференції «Іноземномовна комунікація: здобутки і перспективи» (Тернопіль, 2006, 2008), а також щорічних наукових конференціях викладацько-професорського складу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка й Тернопільського національного економічного університету (2006, 2008, 2009).

Робота обговорена на засіданні кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка й рекомендована до захисту.

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у 9 одноосібних працях, з яких 6 статей – у наукових фахових виданнях та 3 – тези конференцій.

Структура роботи зумовлена її метою й завданнями. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел (266 позицій). Загальний обсяг – 199 сторінок, з яких – 176 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, актуальність і ступінь дослідження, сформульовано мету й основні завдання, методологічні засади, визначено об'єкт і предмет роботи, її наукову новизну, теоретичне і практичне значення, форми апробації, відомості про структуру дисертації.

Перший розділ – «Проза В. Фолкнера і Вал. Шевчука: художній світ, авторські концепти та домінанти» присвячено аналізу досліджень цієї теми, окресленню духовних та естетичних пріоритетів, що визначили основні формозмістові та стилетвірні функції, наративну майстерність письменників.

Теоретико-методологічний арсенал вітчизняних учених М. Анастасьева, Т. Мотильової, Т. Денисової, Д. Затонського, застосування психоаналізу та інших методик дали змогу дослідити прозу Фолкнера в контексті літературного процесу ХХ ст. із проекцією на українські філософські й літературні традиції, предметно проаналізувати творчість Шевчука на історико-психологічному тлі кінця другого тисячоліття, віднайти споріднено-перехідні мотиви, що постійно розвиваються і становлять єдину поліфонічну структуру вічних тем.

У **підрозділі 1.1. – «Авторські концепти людини і світу»** розглянуто творчі надбання прозаїків не тільки як корпус текстів та об'єктивованих у них філософсько-естетичних засад, гуманістичних ідей, художніх образів, а й крізь призму історичного та культурологічного контекстів.

Творчість Фолкнера має зв'язки із провідними рисами реалізму ХХ ст. і водночас з'явила неповторні особливості, новий погляд на життя. Він чітко відрізнявся від європейських

письменників, поєднуючи лінію глибокої, не обмеженої раціональністю психологічності з традицією народного гумору. Мав численних послідовників серед молодшої генерації літераторів, що їх відносять до Південної школи (Меб Сігрепі, Вільям Стайрон та ін.). Ця школа виникла як регіональний феномен із самобутнім зображенням побуту, звичаїв, ідеології та моралі плантаторського бавовняного краю, психології мешканців. Зламним моментом у розвитку цієї традиції стала Громадянська війна Півдня і Півночі, що завершилася поразкою Півдня й неминучістю перебудови його укладу з патріархального, рабовласницького на капіталістичний, інтенсивний. Усе це сприяло роздумам про долю цивілізації, прогрес, основу нового суспільства і моралі.

Фолкнер, не полишаючи хронотопних меж вигаданої округи Йокнапатофи, відтворив південні типи, побут і звичаї в контексті всієї Америки з виходом на загальнолюдський рівень. Реконструкція духовного світу Фолкнера, засобів його вчування у внутрішні голоси є ефективним методом виявлення авторських концептів. Провідний серед них, що став однією з домінант ідіостилю, полягає в охопленні дійсності одним моментом, різноаспектною спробою зрозуміти тривалість і весь шлях людського розвитку. Це глибше, ніж метод потоку свідомості з його переважним акцентом на підсвідомих рівнях людського пізнання.

Оскільки Валерій Шевчук вибудовує свою творчість на двох основних підвалинах – національній традиції та набутках світової, зокрема західноєвропейської модерної літератури, прагнемо звести воєдино, в параметрах художнього світу як художнього просторово-ментального, духовного універсуму твори умовно-історичної й сучасної тематики – бодай у межах означених темою питань, а також ставити їх у світовий контекст.

Загалом у творчості Шевчука (до якого тяжіє так звана Житомирська школа прозаїків) умовно виділяємо такі основні напрями: художня проза на теми сучасного життя (переважно рання, де письменникові різною мірою вдавалося уникати реалізації догматичних приписів «керівної» доктрини); твори умовно-історичної тематики (з їх заглибленням у складні перипетії середньовічного світовідчуття й світогляду); фантазії на теми народнопоетичної міфології, зокрема демонології; художні переклади; літературознавчі праці. Єднальним центром цих різновекторних зацікавлень постає людина – чи то в мандрах широким світом у прагненні пізнання, чи то в замкненому просторі, у книжному заглибленні, в релігійній аскезі, в осягненні інших культур, у фольклорній стихії. А все інше – то способи моделювання складного світу душі в її суперечливій єдності зі світом людей, з природою, з духовним світом добра і зла.

У підрозділі 1.2. – «Домінанти ідіостилів» – зосереджено увагу на спільному та відмінному в художніх манерах Фолкнера і Шевчука.

Обидва прозаїки сповідують думку, що світ створений для споглядання або діалогу з душею людини. Цей діалог вони ведуть різноаспектно, в реальних та ірреальних вимірах. Їх цікавлять

взаємини людини і довкілля, що дедалі більше ускладнюються, постаючи в обшарах усього буття цивілізації.

На думку Т. Денисової, для «фолкнерівського» способу моделювання характерні: створення хронотопу, розімкненого в часі й замкненого в просторі; широке застосування прийомів потоку свідомості, множинності голосів аж до інтерференції мови слухача й оповідача; вживання «гігів» (грубі гумористичні народні побрехеньки); тісне переплетення комічного й трагічного; якнайширше звернення до символіки; ускладненість композиції (вставні новели, контрапункти); висока структурна організованість багатшарового цілого; різке поєднання ораторського мистецтва і майстерності народної оповіді (talk-tale) – усе це становить внесок у розвиток світової літератури.

Цікавий принцип ідіостилу американського прозаїка – завершеність дії, але незавершеність думки, націленість на її продовження – проілюстровано на матеріалі роману «Сарторіс», де окреслено багато тем, які згодом буде розкрито в наступних творах: теперішнє і минуле, перші десятиліття ХХ ст. і громадянська війна. Родина південних аристократів Сарторісів – уособлення минулого американського Півдня, що живе міфами, легендами про романтичні й героїчні часи. Сарторіси не змінюються і не хочуть змінюватися з часом, для них він у минулому.

Для «шевчуківського» способу художнього творення також характерне заглиблення в загадки часу й простору. Колобіг часу український автор уявляє як «округлість світу» у витвореній ним універсальній картині світобудови як космічного універсуму. Персонажі відчувають час як колобіг у природі а життя як вічний рух. Сенсом їхнього буття є насамперед осягнення гармонії – зі світом, а найперше – із самими собою, оскільки деспотичний світ, у якому живе людина, не дає їй можливості бути гармонійною істотою. Відтак героєм більшості творів постає інтелігентна, високоінтелектуальна людина (тип українця, що тяжіє до культурних, духовних сфер).

Поглиблений психологізм творів, де розгортається внутрішня боротьба людини за власне «я», дає підстави літературознавцям відносити їх до психологічної прози, хоча тут-таки постають і виразні ознаки прози інтелектуальної: концептуальність, виразно індивідуалізована картина світу, символізація його реалій, інтертекстуальність тощо.

Подібно до Фолкнера, Шевчук є письменником-оптимістом, що сповідує кредо, за яким, знаючи про поразку, людина все ж наповнює своє життя сподіваннями, знаходить шлях до досягнення мети, одухотворює власне життя і намагається стати господарем своєї долі. Серед його вітчизняних духовних попередників – Григорій Сковорода, Самійло Величко, Михайло Драгоманов, Іван Франко.

А водночас філософські роздуми у Шевчука подібні до Фолкнерівського відчуття, за яким людина несе в собі відображення чийогось минулого, а її власна доля теж неминуче відобразиться у чиємусь майбутньому, може, ще на початку життя. Проблему вибору Шевчук пов'язує не так із

моральними/аморальними координатами, в яких обертається людина, як із її природною сутністю. Багато сюжетів, тем, мотивів він запозичує з біблійних легенд, переказів, давніх історико-літературних манускриптів, фольклорних джерел. Це стосується таких творів, як «Дім на горі», «Три листки за вікном», «На полі смиренному» та ін. Тут можуть діяти й реальні історичні особи, описуватися давноминулі події та факти, але завжди як матеріал, як привід до роздумів.

Невід’ємна риса ідіостилю письменника – притчевість. Цим автор спонукає читача шукати власних відповідей. Так, у романі «Привид мертвого дому» спочатку постає конкретний дім, а водночас це архетип, на основі якого вибудовується узагальнений образ світу. Притча захована в тому, що рідний батьківський дім – то наше минуле, яке впливає на наше теперішнє життя. Він може зруйнувати людину, якщо вона забуває про нього. Основна тема – тема пам’яті.

Осягнення світу для обох прозаїків – робота власної душі. Це знаходить конкретизацію в персонифікації, зокрема в наявності героя-ідеї.

У **другому розділі – «Засоби художнього моделювання»** – здійснено порівняльний аналіз поезики двох прозаїків, що дає матеріал для окреслення певних типологічних збігів та художніх відмінностей.

На підставі вивчення специфіки складного, різнопланового діалогу встановлено, що художній доробок Фолкнера і Шевчука сконцентрував величезну культурно-історичну інформацію, яка увиразнює ряд феноменальних творчих явищ – від міфотворчості до відкриттів «химерного роману». Одним із плідних результатів цього стало Шевчукове захоплення Фолкнеровою манерою творення художнього світу завдяки «поселенню» персонажів в одну місцевість, хронотоп якої твориться об’єднанням раніше написаних оповідань в один сюжетно розгалужений твір, де розкриваються долі людей з подібним буттєвим укладом, комплексом традицій, звичаїв, морально-етичних норм і психологічних вимірів.

У пошуках узагальненої моделі світу обидва письменники не прагнуть з’ясувати абсолютну істину, дати однозначну відповідь на одвічні питання людського буття. Шевчук переймає Фолкнерів принцип мозаїчного письма («Принцип невичерпності Всесвіту»), оскільки мозаїка дає змогу дописувати картину нескінченно. Їх єднає й висока організованість прози (повтор, асоціативність, лейтмотив, ритм, стрижневі образи, ключові слова). Універсалізація описів природи виправдана авторськими прагненнями піднести її до рівня філософської категорії, до синтетичного образу.

Шевчук розвинув Фолкнерову традицію в сучасній українській літературі: ідея часу, пам’яті, що об’єднує епохи і події (концентрація історії людини), перенесення дії у внутрішній, непередбачуваний у своїх рухах світ людської душі, відмова від конструювання карколомних сюжетів, закрученої інтриги, педальованої зовнішньої динаміки. Обидва прозаїки не дають остаточних висновків щодо взаємозумовленості добра і зла, а досліджують причини, джерела цих

філософських категорій і бачать їх у глибинній природі людини. На переконання автора дисертації, Шевчук намагається в художніх шуканнях піти далі від свого літературного кумира. Його герой переосмислює шлях від знеособленого «ми» до власного рефлекторного «я», тобто переживає у душі, в підсвідомості зіткнення добра і зла, завдяки чому відбувається становлення особистості, здатної робити вільний вибір.

Підрозділ 2.1. – «Принципи образотворення» – ґрунтується насамперед на методологічних основах психолінгвістичної теорії О. Потєбні, трактату І. Франка «Із секретів поетичної творчості» та естетико-феноменологічних положень Б.-І. Антонича.

Фолкнер і Шевчук належать до того типу письменників, що віддає перевагу ірраціональному, підсвідомому. Ірраціональність в акті творення український автор називає естетичним надсвітом, зазначаючи, що письменник видобуває багато чого зі своєї потаємної комори бажань і вражень («нижня свідомість», за І. Франком) – і що більший талант, то повніша в нього та «комора», то стихійніший творчий процес.

«Нова реальність» (Б.-І. Антонич) в обох прозаїків – образна трансформація мислення, метафоричне, притчеве бачення світу в його складності й універсальності, що дає зразки творів глибокого філософського насичення, широкого духовного простору, різних буттєво-часових вимірів.

У **підрозділі 2.2. – «Композиційні прийоми»** – розглянуто трилогію Фолкнера «Місто», «Селище», «Дім» та роман Шевчука «Стежка в траві. Житомирська сага», показовий щодо застосування Фолкнерового мозаїчного методу творення художнього світу. Цей світ поставав із 1967 року по 90-ті, приносячи авторові справжнє щастя тим, що раптом те, що уявляв, відчував, бачив, набрало живих обрисів і з'явило ілюзорний художній континуум, який, проте, є і чинником реального життя.

Безперечно, що такі часові зміщення, висвітлення тих самих явищ і подій у різних ракурсах породжують і ускладнену стилістику (це теж певною мірою єднає творчу манеру Шевчука із манерою Фолкнера, котрий, зображаючи одну й ту саму подію у сприйнятті різних персонажів, прагнучи охопити однією фразою минуле і теперішнє, вдається до складних синтаксичних конструкцій), що сприяє витворенню внутрішньо напруженого руху.

Трилогія Фолкнера, що стала його ідейно-творчим заповітом, не тільки дає широку і змістовну картину американської дійсності, а й тяжіє основними тенденціями до літературного критицизму.

Шевчук так само прагне творити художню структуру, яка жодною мірою не спрощує життя. Він не раз підкреслював, що у стремлінні побачити людину в людині, попри всі деформації в її свідомості, дотримується переконання, що кожна людина – цілий світ, вона самодостатня, і його письменницька місія – таку людину розуміти й любити.

Художні світи обох авторів, за всіх ірреальних, далеких від спрощено тлумаченого міметизму вимірів, наповнюються й життєво переконливими географічно-територіальними, духовно-ментальними реаліями. Основний принцип, на якому базуються універсалії Фолкнера й Шевчука, – принцип висхідної лінії, коли ціле постає через часткове. Розкриттю цього принципу присвячено *підрозділ 2.3. – «Творення ефекту неперервності та об'ємності життя»*. Ідеться не про пряме наслідування, а про перегуки, подібні принципи розгортання повнокровної картини буття різними й глибоко національними письменниками у проекції на вічні загальнолюдські цінності та проблеми.

Автори не намагаються досягти повної ідентичності епохи на етнографічному рівні, а прагнуть якомога повніше, цілісніше й глибше відтворити – і то неодмінно в розвитку – спосіб та рівень мислення людей з їхніми уявленнями про світобудову, її закони, етику й мораль, пошуки сенсу буття, добро і зло, простежити систему ціннісних орієнтацій, зростання (чи занепад) духовності в координатах певного історичного часу. Це означає змоделювати своєрідну «мислену атмосферу», або ж «нову реальність», де можна якнайповніше реконструювати образ людини минулих епох.

У *підрозділі 2.4. – «Джерела символізації»* – спостережено, що в художньому світі Шевчука розгортаються основні просторові символи, ідентичні національним образам: *місто* (його околиці), *дім, дорога (стежка)*. Особливо виразно окреслено ці символічні локуси в романі «Стежка в траві. Житомирська сага», який відбиває своєрідність національної феноменології. Центром художнього простору роману виступає *околиця* Житомира. Вона своєрідно протистоїть природі, системі, культурі. *Периферія* – то справжній епіцентр людських відносин.

Окремий підрозділ «Міст» уводить в оповідь ірреальний образ-символ містичного *мосту*, що його не кожен може перейти.

Образ *дому*, природний для Шевчука, постає з дитячих спогадів і лишається втіленням життєвого ідеалу, символом віри. Як і символ роду, що успадковується й передається з покоління в покоління. Серед таких констант – і образи-символи *дощу* (омиває), *снігу* (вибілює); фольклорні та літературні образи – *ліс, дерева, Перелесник*.

У Фолкнера зустрічаємо подібні образи: *ліс, сосни, культ сім'ї*. А ще – *вогонь і кров*, що свідчать не тільки про типологічну подібність, а й про національну, ментальну неповторність.

Символіка Шевчукової повісті-саги міцно пов'язана з бароковими мотивами, які пронизують твір, цементуючи його. Насамперед це *мотив-символ небесної дороги*. Сам автор пояснює його як «символ життєвого шляху»: простуючи ним, «кожна людина відчуває потребу ступити не лише на житейську дорогу, а й на ту, що провадить до вічності». *Мотив самотності* цікавить письменника постійно. Усі персонажі переживають самотність, кожен по-своєму, але в житті всіх вона відіграє важливу роль, спонукаючи до роздумів, пошуків *дороги*. *Мотив блудного сина* допомагає передати

горе вигнання з рідного *дому*, своєрідної втечі від світу, від себе і водночас радість повернення – знаходження себе, радість прозріння, пізнання вічних законів. Символ *дому* в поєднанні з цим мотивом означає своєрідне благо, фортецю, надійну основу, а *дорога*, що веде з *дому*, – випробування і навіть прокляття.

Фолкнер уперше придумав для своєї уявної країни назву, якій було визначено увійти як символ у свідомість багатьох читацьких поколінь усього світу: Йокнапатофа. А втім, письменник усе-таки звернувся до оригінального топоніма. Мовою аборигенів-індіанців племені чекесо Йокнапатофа означає «тихо тече вода по рівнині». А в підтексті постає не так місце дії, як *образ-символ* ріки життя: вона вбирає в себе все, що не має ні початку, ні кінця. Автор витворив цей символ усією сукупністю плинного тексту.

У третьому розділі – «Романи “Зійди, Мойсею” і “Привид мертвого дому” (типологічні подібності, художня своєрідність)» – проведено компаративне дослідження названих творів. Формою вони нагадують побудову вінка сонетів або ж стилістичну фігуру епанастрофу: останній акцент попереднього твору започатковує тему наступного.

Проникнення в глибину «простої», на перший погляд, прози Фолкнера ускладнюється тим, що її символічний пласт не піддається тлумаченню поза контекстом, а водночас має загальнолюдське значення.

Проза українського автора також незвична й багатоаспектна. Для неї характерна строката колажність у поєднанні умовності, фантастичності з реалістичною достовірністю; філософська суперечка між героєм і оповідачем; шляхетна шевчуківська іронія, яка не принижує людину.

Типологічно близькими й водночас художньо оригінальними постають ситуації, в центрі яких – чекання, що визначає життя персонажів. Саме чекання героїв стає сенсом їхнього буття. Осягнення подібності та своєрідності таких ситуацій (ностальгія за минулим; життя, що нагадує броунівський рух, взаємопереплетення доль персонажів і водночас їх самотність), змістове наповнення сцен і внутрішня викінченість епізодів роблять ці сцени порівнюваними.

Розповідь у романах майже завжди ведеться від першої особи, крізь призму особистого досвіду персонажів. А втім, ці наратори, надто ж в аксіологічному аспекті, великою мірою послуговуються думками, оцінками, висновками власне авторів.

«*Жанровим модифікаціям*» присвячено *підрозділ 3.1*. Психологічні колізії морального змужніння особистості, пошуку правди, вищої від усіх руйнівних сил, знаходять реалізацію в своєрідній жанровій формі роману, де цілісність створюється не так завдяки наскрізному сюжетові, як передусім у вільному розвитку спільної теми та об'єднавчої ідеї, що можуть часами відходити на задній план, та все ж звучать в усьому творі контрапунктом. Цю форму називають *романом в оповіданнях (novel in stories)*.

Шість оповідань роману «Зійди, Мойсею» разом із вставною новелою «Ведмідь» зібрала в

єдине ціле спільна ідея стосунків між чорною і білою людиною, роздуми про расові прокляття Півдня, про духовну перспективу розв'язання цих проблем у проекції морального змужніння особистості. У побудові роману відчутний зв'язок між модернізмом і постмодернізмом. Саме в цих зв'язках можна вбачати істотну відмінність від контексту, в якому творилася така література. У дослідженнях американських літературознавців (П. О'Донела, Р. Моріленда, Р. Салдівара) підкреслюється, що готовність до протистояння, здатність порушувати чи перевершувати правила Модернізму з великої літери (або власне фолкнерівський модернізм) – усе це робить книги прозаїка переконливими й досі актуальними.

У другій половині ХХ ст. Шевчук, услід за Фолкнером, вносить у світову літературу свій досвід *роману в оповіданнях* (разом з тим варто згадати й *роман у новелах* «Вершники» Ю. Яновського, що, безперечно, живить жанрову пам'ять, спонукаючи до нових видозмін). «Привид мертвого дому» позначений цілісною композицією, хоча сюди ввійшли оповідання, написані протягом 1986–2000 років. М. Ільницький, Р. Корогодський, М. Жулинський, Раїса Мовчан, М. Рябчук сходяться на тому, що твір нагадує своєрідну барокову конструкцію.

У Шевчука, як і у Фолкнера, знаходимо суперечливе бажання визначити історичні та суб'єктивні процеси й зупинити їх рух. Автор залучає читачів у замкнутий світ привида мертвого дому. В художньому хронотопі роману цей образ єднає минуле з теперішнім, а через зближення часових полюсів вибудовується місток і в майбутнє.

Об'єднавчу композиційну роль назв романів осмислено в **підрозділі 3.2. – «Контрапункти заголовків»**. Підсумкова художня ідея – потреба виходу з рабства – найвиразніше проявляється в останньому оповіданні роману «Зійди, Мойсею». Як і в негритянському релігійному гімні – спірічуелі (англ. *spiritual*), тут звучить тема Виходу. За назву роману взято біблійне звернення Бога до Мойсея.

Цю ж тему розробляли й українські письменники. І. Франко в поемі «Мойсей», Леся Українка в драматичній поемі «Одержима», де, зокрема, звучить актуальне й досі риторичне запитання: «Чи довго ще о, Господи, чи довго / Ми ще будемо блукати і шукати / Рідного краю на своїй землі?»

Контрапункт заголовка «Зійди, Мойсею» злютовує оповіді про «змішування» білих та чорних, щоб розрізнити реальність і вигадку, зобразити тілесне страждання і духовне бажання людини як суперечливу, нетрансцендентну версію історії. Роман досягає цього, розвиваючи виплекані Фолкнером ідеї: описи ідентичності у листах, на надгробках, ідеалізація «іншого світу», білих жінок і чорношкірих партнерів. Символіка назви накладається на образ героя однойменного оповідання. Семюел Бічем, засуджений на страту, в химерній уяві його старенької бабусі асоціюється з біблійним образом Веніамина, проданого фараонові до Єгипту.

Об'єднавчу роль відіграє й заголовок «Привид мертвого дому». Ця, на перший погляд,

готична назва символізує неможливість повернення в минуле ідеалізоване провінційне життя, як і здійснення глобальної мрії про зупинену мить гармонії. Важливість і смислове навантаження образу-символу дому підтверджує те, що його винесено в заголовок твору. Художнє осмислення архетипного образу дому починається із символізації конкретного дому, який існує в пам'яті про минуле, і закінчується узагальненим образом того зовнішнього світу, що оточує кожного. Привид власного (мертвого) дому постає у підсвідомості, у розумінні істинної суті, втрата якої може зруйнувати людину. Дім є живим і природнім організмом, що може бути фантомно-примарним, але не мертвим: усе залежить від пам'яті про нього.

Контрапункти заголовків поглиблюють і глобалізують роздуми про особисту відповідальність, про вибір шляху, яким крокує кожна людина і людство.

У *підрозділі 3.3. – «Ірраціональний підтекст»* – увагу зосереджено на своєрідності розкритих у романах містичних зв'язків людини з природою.

У Фолкнера цю своєрідність чи не найвиразніше репрезентує вставна новела в романі – «Ведмідь». Дика природа уособлює темні сили минулого – старовини, що далека від жалю та співчуття, але у власних очах непогрішна й послідовна. Ведмідь – символ такого минулого і тих його первнів, які самі собою не злі, оскільки їх важко відділити від людського ества.

Людина, як і природний космос, позначена гріхом – думка для Фолкнера засаднича. Але знак рівності тут немислимий. Природа ні в чому не може мати сумніву, і якщо розрізняє добро і зло, то лише «своїм», особливим способом. А людині дарована свідомість, і вона зобов'язана вповні використати безцінний дар. Виправляючи природу, людина й сама себе виправляє. За Фолкнером, прогрес – це не сума накопичених технічних знань, а сума милосердя, в якому – порятунок світу.

У Шевчука осмислення стосунків людини і довкілля також далеке від традиційного. На його переконання, цивілізація – це те, що ми створюємо в матеріальному плані, побутове, державне і суспільне становлення. Культура – індивідуально-духовне начало. Але часто одне підмінюється іншим.

Ірраціональний зв'язок між людьми й природою в обох творах увиразнює сенс людського буття. Його історія – це безперервне й неunikненне пояснення теперішнього; життя людини виправдане, якщо проходить під знаком гуманістичного морального імперативу. Незавершеність роздумів про долі персонажів та їх єдність із природою – одна з важливих стильових доміант обох прозаїків, які прагнуть передати життя в його вічному русі, становленні, що сприяє unикненню статичності образів. Тим-то й герої романів – особистості надзвичайно чутливі, мислячі.

Фабульні епізоди наочно свідчать про вразливість людини, саме існування якої може залежати від якоїсь символічної для неї деталі (в очах інших – дрібниці, нісенітниця), але водночас

і про силу духу. Авторська увага зосереджена на фатальній руйнації стосунків людини і природи та фіксації наслідків як притчевій «моралі».

«Художні функції ефектів плинності та циклічності часу» розглянуто в *підрозділі 3.4*. Обидва прозаїки пишуть про начебто зовсім відмінні речі, проте герої їхніх романів живуть із міфом у душі, і його конкретні вияви – це конкретні вияви законів психології.

Об'єднують аналізовані твори й циклічне світовідчуття, тобто сприйняття світу як вічно повторюваного кола (циклу життя), і щира тривога та біль за страждання людини, і підтекстова притчевість сюжету й мотивів: що далі читачі наближаються до сьогодення, то сильніше осідає в них минуле. Так розкривається філософський підтекст, сформульований Р.-М. Рільке: наше коріння в нас, і позбутися його неможливо.

Фолкнеру у світовій літературі належить відкриття поняття «неперервного часу»: минуле постійно живе в теперішньому, в пам'яті, в переживаннях, комплексах і трагедіях нових і нових поколінь.

Паралельно виходячи на подібний концепт часу, Шевчук в однойменній частині роману «Привид мертвого дому» повертає героя-оповідача в минуле. Завдяки його спогадам про уклад життя рідного дому постає детальний опис, із різноманітними подробицями, подеколи навіть натуралістичними.

Тут помітний і неабиякий вплив Ф. Кафки, людина в якого беззахисна, приречена і пригнічена, їй протистоїть цілий світ, і вона безсила в цьому протистоянні. Художній світ Кафки: сон – страх – абсурд. У Шевчука спостерігаємо подібні елементи перевтілення, трагедію відчуження особистості, ефект сну.

У **Висновках** узагальнено результати компаративного дослідження. Воно дає підстави вирізнити зумовлені історичними, загальнокультурними, біографічними факторами та літературно-естетичними традиціями типологічні паралелі й художню своєрідність.

Відносячи доробок Фолкнера і Шевчука не тільки до психологічної, а насамперед до інтелектуальної прози, варто, проте, постійно мати на увазі, що обидва митці віддають перевагу ірраціональним, підсвідомим спонукам творчості. Для них характерне метафоричне, притчеве бачення світу в його складності й універсальності, що дає зразки текстів глибокого філософського насичення, широкого духовного простору, різних буттєво-часових вимірів. Обидва сповідують думку, що світ створений для споглядання або діалогу з душею людини. Їх цікавлять взаємини людини і довкілля, що дедалі більше ускладнюються, постаючи в обширах усього буття цивілізації.

Фолкнерів принцип мозаїчного письма, застосований і Шевчуком, дає змогу нескінченно дописувати картину світобудови, наближатися до цілого через часткове. Цьому сприяє і творення ефекту неперервності та об'ємності життя. Обидва прозаїки надають атмосфері епохи щільної

духовної фактури, динаміки, стереоскопічності.

Приділяючи переважну увагу внутрішньому світові персонажів, їх психічним станам, рефлексіям, митці не роблять остаточних висновків щодо взаємозумовленості добра і зла, хоч і вбачають їх причини у глибинній природі людини. Герой Шевчука проходить складний шлях становлення особистості, здатної робити екзистенційний вибір.

За всіх ірреальних вимірів, художній світ обох авторів, наповнюється й географічно-територіальними, духовно-ментальними реаліями.

Часові зміщення, висвітлення тих самих явищ і подій у різних ракурсах, витворення внутрішньо напруженого руху душі породжують, з одного боку, ускладнений синтаксис, а з другого – високу організованість прози (повтор, асоціативність, лейтмотив, ритм, стрижневі образи, ключові слова тощо). Така стилістика теж певною мірою єднає творчі манери прозаїків.

Типологічно подібними постають і найзагальніші символи та мотиви (просторові, біблійні), та водночас саме тут спостерігаємо й художню своєрідність, зумовлену національною, ментальною, ідіостилістичною неповторністю.

Компаративне дослідження романів «Зійди, Мойсею» і «Привид мертвого дому» виявляє схожу монтажність композиції, поєднання окремих фрагментів, навіть різножанрових творів у викінчену художню структуру, зумисне порушення послідовності розповіді, вільне переміщення з одного часового пласту в інший, що наближає їх до техніки модернізму і навіть постмодернізму, а твір Шевчука єднає ще й з поетикою бароко.

Своєрідна жанрова форма *роману в оповіданнях* та контрапункти заголовків дають змогу композиційно об'єднати твори, написані протягом тривалого часу й пронизані спільною ідеєю, поглибленими роздумами про вибір шляху, яким крокує кожна людина і людство загалом.

Типологічно близькими й водночас художньо оригінальними постають ситуації, в центрі яких – чекання, що визначає життя персонажів, сенс їхнього буття.

Наратор майже завжди гомодієгетичний, хоча в аксіологічному аспекті наділений думками, оцінками, висновками власне авторів.

Своєрідно розкрито в романах містичні зв'язки людини з довкіллям. Позначений гріхом людині все ж дарована свідомість. виправляючи природу, вона й сама себе виправляє. За Фолкнером, прогрес – це не сума накопичених технічних знань, а сума милосердя, в якому – порятунок світу. За Шевчуком, цивілізація – матеріальне, побутове, державне і суспільне, культура – індивідуально-духовне начало. Але часто одне підмінюється іншим.

Незавершеність роздумів про долі персонажів та їх єдність із природою – одна з важливих стильових доміант обох прозаїків, які прагнуть передати життя в його вічному русі, становленні, що сприяє уникненню статичності образів. Життя людини виправдане, якщо проходить під знаком гуманістичного морального імперативу.

Об'єднують аналізовані твори й циклічне світовідчуття, і біль за страждання людини, і різні форми психологізму («внутрішній монолог» та його різновиди, сновидіння, «двоїстість»), і підтекстова притчевість сюжетів та мотивів.

Самобутність національного менталітету виразно постає в романах Валерія Шевчука. Повернення додому – природна необхідність людини, покоління, суспільства, наслідок духовної зрілості. Митець показав роль дому в українському світовідчутті. Знання давньої української літератури, заглиблення в фольклорну символіку, проникнення в структури барокової літератури – цим досягнуто художньої неповторності. Оперуючи символами, архетипами, міфологемами, мотивно-сюжетними елементами системи українського фольклору, письменник створив художній простір думки, що став невід'ємним компонентом націокультурної сфери.

Творчість лауреата Нобелівської премії 1949 (1950) р., гордості американської літератури ХХ століття, одного з найглибших митців сучасності Вільяма Фолкнера справила величезний вплив на всю світову літературу, зокрема й на творчість українських прозаїків-шістдесятників (варто згадати й Володимира Дрозда, що також витворював свою «Йокнапатофу» – Пакуль, і теж склав карту цієї віртуальної місцевості, писав художню мозаїку людських доль «Листя землі»). Ідеться не про «впливологію», що стала майже синонімом плагіату, а про потужний імпульс, що йде від Автора, творця самобутнього художнього світу, індукуючи відповідні діалогічні й полілогічні імпульси, спонукаючи до творчого агону-змагання, прагнення інтенсифікувати художні пошуки, занурюватися в глибини рідної культури й цим збагачувати культуру світову.

Попри те, що творчість Фолкнера й Шевчука досить часто порівнюють із доробком інших митців (Т. Манн, М. Пруст, Ф. Кафка, Вірджинія Вулф), поглибленого розгляду цих паралелей на макро- і мікрорівнях бракує. Проведене вперше, таке порівняння романів «Зійди, Мойсею» та «Привид мертвого дому» сприятиме глибшому розумінню цих творів і, сподіваємося, заохочуватиме до нових компаративних студій. Видається також перспективним системне вивчення характеру взаємозв'язків між науковою, перекладацькою та оригінальною художньою творчістю Валерія Шевчука.

Отже, запропонований компаративний підхід розширює можливості наукового вивчення текстів, особливостей моделювання, специфіки комбінування семіотичних та семантичних презентацій і взаємодій. А водночас відкриваються й перспективи наступних досліджень.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. *Боднар О. Б.* Жанрово-стилістичні особливості Вільяма Фолкнера / О. Б. Боднар // *Studia methodologica*. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – Вип. 23. – С. 72–76.
2. *Боднар О. Б.* Принципи творення художньої мікрогалактики літературного світу Вільяма Фолкнера та Валерія Шевчука / О. Б. Боднар // *Антропологія літератури* : Зб. ст. наук. конфер. Тернопільськ. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. – Порівняльне літературознавство. – 2008. – С. 75–79.
3. *Боднар О. Б.* Створення відчуття неперервності та об'ємності процесу життя в творчості Валерія Шевчука та Вільяма Фолкнера / О. Б. Боднар // *Методологія слов'янського літературознавства* : Зб. ст. Міжнарод. наук. конфер. Волинськ. держ. ун-ту ім. Л. Українки. – 2008. – С. 82–88.
4. *Боднар О. Б.* До концепції світобачення і людини у Вільяма Фолкнера та Валерія Шевчука / О. Б. Боднар // *Література. Фольклор. Проблеми поетики* : Зб. наук. праць. – Вип. 31 / Редкол. : Г. Ф. Семенюк (гол. ред.), А. В. Козлов (відп. ред.) та ін. – Ч. 1. – К. : Твім інтер, 2008. – С.464–470.
5. *Боднар О. Б.* Особливості побудови романів Вільяма Фолкнера «Зійди, Мойсею» та Валерія Шевчука «Привид мертвого дому» / О. Б. Боднар // *Наук. записки* : Сер. : Літературознавство / За ред. проф. М. Ткачука. – Тернопіль : ТНПУ, 2009. – Вип. 28. – С. 301–311.
6. *Боднар О. Б.* Символічний підтекст романів «Зійди, Мойсею» («Go Down, Moses») Вільяма Фолкнера та «Привид мертвого дому» Валерія Шевчука. Своєрідність ірраціональних зв'язків / О. Б. Боднар // *Studia Germanica et Romanica: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання*: [науковий журнал / голов. ред. В. Д. Каліущенко]. Донецьк: ДонНУ, 2009. – т.6 – №3 (18). – С.140–151.

Додаткові публікації:

7. *Боднар О. Б.* Жанрове новаторство малої прози Вільяма Фолкнера / “Іноземномовна комунікація : здобутки і перспективи”. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції, присвяченої 40-річчю Тернопільського державного економічного університету. – Тернопіль, 2006. – С.124–125.
8. *Боднар О. Б.* Проблеми художньої майстерності у творчості американського письменника Вільяма Фолкнера / “Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період”. Тези доповідей Другої міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль, 2008. – С.16–17.
9. *Боднар О. Б.* Особливий світ Вільяма Фолкнера та спосіб його відображення /

“Іноземномовна комунікація : здобутки і перспективи”. Тези доповідей другої Міжнародної наукової конференції, Тернопіль, ТНЕУ, 24-25 квітня 2008 року. – Тернопіль: ТзОВ “Терно-Граф, 2008. – С. 103–104.

АНОТАЦІЯ

Боднар О. Б. Проза Вільяма Фолкнера і Валерія Шевчука: типологічні паралелі, художня своєрідність. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.05 – порівняльне літературознавство. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2011.

Комплексно досліджено прозу Вільяма Фолкнера і Валерія Шевчука в органічному зв'язку з основними літературно-художніми тенденціями, психологією їх творчості. Типологічне зіставлення здійснене на тематичному, образотворчому, жанровому та міфопоетичному рівнях.

Компаративний розгляд творчості прозаїків розкриває низку психологічних, морально-етичних та інших проблем, порушених у їхніх романах, у співвіднесеності з авторською «точкою зору». Увага зосереджена на самобутності поетики, спільних і відмінних мотивах символічної парадигми.

Визначено стильові домінанти індивідуальних художніх систем прозаїків у типологічних паралелях. З'ясовано специфіку основних граней інтелектуально-психологічної прози Фолкнера і Шевчука, окреслено сюжетно-композиційні параметри їх романів. Уперше розроблено принципи та методики порівняння і вивчення прози американського й українського авторів як безперервного процесу художньої еволюції та оновлення. Це уможливило визначення загальнокультурних, національних, індивідуальних факторів та естетико-філософських традицій, що стали джерелом типологічного суголосся й мистецької своєрідності.

Ключові слова: *типологія, художня своєрідність, роман в оповіданнях, міф, символ, мотив, образ, композиція, жанр.*

АННОТАЦИЯ

Боднар О. Б. Проза Уильяма Фолкнера и Валерия Шевчука: типологические параллели, художественное своеобразие. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.05 – сравнительное литературоведение. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2011.

Комплексно исследована проза Уильяма Фолкнера и Валерия Шевчука в органической связи

с главными литературно-художественными тенденциями, психологией творчества. Типологическое сопоставление проведено на тематическом, образотворческом, жанровом и мифопоэтическом уровнях.

Компаративное исследование творчества прозаиков раскрывает ряд психологических, нравственно-этических и других проблем, поднятых в их романах, в соотнесении с авторской «точкой зрения». Внимание сосредоточено на своеобразии поэтики, общих и отличительных мотивах символической парадигмы.

Определены стилевые доминанты индивидуальных художественных систем прозаиков в типологических параллелях. Раскрыта специфика основных граней интеллектуально-психологической прозы Фолкнера и Шевчука, очерчены сюжетно-композиционные параметры их романов. Впервые разработаны принципы и методики сравнения и изучения прозы американского и украинского авторов как непрерывного процесса художественной эволюции и обновления, что позволило определить общекультурные, национальные, индивидуальные факторы и эстетико-философские традиции, послужившие источником типологических общностей и художественного своеобразия.

***Ключевые слова:** типология, художественное своеобразие, роман в рассказах, миф, символ, мотив, образ, композиция, жанр.*

SUMMARY

Bodnar O. B. Prose of William Faulkner and Valeriy Shevchuk: typological parallels, art originality. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate of Science (Philology) Degree in speciality 10.01.05 – Comparative study of literatures. – Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2011.

William Faulkner's and Valeriy Shevchuk's prose was complex investigated in organic connection with the main literary and fictional tendencies, and with psychology of their creativity. Typological comparison was done on the thematic, descriptive, genre, mythical and poetical levels.

Comparative research of prose-writers' creativity opens a number of psychological, moral, ethical and other problems discussed in novels, in their correlation with author's «point of view». The attention is concentrated to an originality of poetics, general and distinctive motives of a symbolical paradigm.

There are defined style dominants of prose writers' individual art systems in typological parallels. There is opened specificity of the basic sides of intellectual and psychological prose; there are outlined plot and composite parameters of their novels. For the first time certain principles and techniques of comparison and studying American and Ukrainian authors' prose as continuous process of art evolution and updating are developed. It has made a possible definition of common cultural, national, individual factors and the esthetic and philosophical traditions that served as a source of typological generality and

art originality of writers' creative property. The dissertation is a complex research of Faulkner's and Shevchuk's prose in organic connection with the main literary and art tendencies, creative psychology. Typological comparison is done on thematic, descriptive, genre, mythological and poetical levels.

The first part of the thesis is dedicated to the analysis of the topic research, there are shown spiritual and esthetical priorities defining main form, content and style functions and narrative writers' skills.

There is realized a comparative analysis of writers' poetics which revealed some typological parallels and art originality.

It was done a comparative investigation of two novels in stories and we revealed that their forms like coronal construction: the last idea of the previous work gives the beginning of the next one.

The proposed comparative method widens the possibilities of scientific studying of the texts, modeling peculiarities, specific combining of semiotic and semantic presentations and interactions. At the same time there are perspectives of the following research.

Keywords: *typology, art originality, novel in stories, myth, symbol, motive, image, composition, genre.*

Підписано до друку 27.12.2010.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір друк. Умов. друк. арк. 0,9.
Умовн. фарб. відб. 1,0. Друк RESO.
Наклад 100 прим. Зам. № 97

Редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027